

Yhteisvoimin pakkoa vähentämään verkostopäivät 2023

TAHDONVASTAISIN
HOITOTOIMENPITEISIIN LIITTYVIEN
HAITTOJEN UUSI HAIPRO-LUOKITTELU
1.1.2024 ALKAEN

Tuomo Töhönen, laatupäällikkö, HUS Psykiatria, sairaanhoitaja YAMK, VTM

TARVE UUDELLE LUOKITTELULLE JA TIEDOLLE

- Uuden luokittelun tarve havaittiin kesällä 2023.
- HUSissa ei ole tapaa seurata kaikkein eniten potilaan itsemääräämisoikeutta rajoittavien toimenpiteiden aiheuttamia haittoja.
- Samaan aikaan kirjoitettiin uutta HUS Psykiatrian käsikirjaa tahdosta riippumattomien toimenpiteiden toteuttamisesta.
- Selvityksen jälkeen myöskään kansallisesti ei ole keinoja seurata näitä haittoja. Ei kunnolla Haiprossa tai muissa vastaavissa järjestelmissä.
- Vähän tutkittu aihe. Laaja Haipro-luokittelu voi mahdollistaa kansallisen tutkimuksen, mikäli haittoja kirjataan järjestelmään.

NYKYTILA HAIPROSSA 1/2

Haiprossa maininta tahdonvastaisista toimenpiteistä on pääotsikko "väkivalta" alla.

- Sielläkin tapahtuma on joko liiallista, tarpeetonta tai virheellistä.
- Joskus psykiatrisissa yksiköissä ja myös muualla joudutaan käyttämään voimaa toimenpiteen vaatimalla tavalla turvallisuus huomioiden, eikä se välttämättä ole liiallista tai tarpeetonta.
- Sitä ei pidä myöskään kuvata väkivaltana vaikka potilaalle voi syntyä haittaa.

☒ **Väkivalta**

Ei tiedossa

- ☐ Tekijänä (muu) potilas
- ☐ Tekijänä ulkopuolinen henkilö (esim. vierailija)
- ☐ Itsemurha
- ☐ Itsemurhan yritys
- ☐ Itsetuhoinen käyttäytyminen, potilas itse

☒ **Tahdonvastainen hoitotoimenpide**

- ☐ Ei tiedossa
- ☐ Liiallinen voimankäyttö hoitotoimenpiteen yhteydessä
- ☐ Tarpeeton lääkitys
- ☐ Tarpeeton eristäminen
- ☐ Virheellinen lepositeiden käyttö
- ☐ Muu, mikä:

NYKYTILA HAIPROSSA 2/2

Toinen vaihtoehto löytyy
Eettisen osaamisen alta:

Potilaan itsemääräämisoikeuden loukkaaminen

Esimerkkejä:

- toimiminen tietoisesti/tarkoituksella vastoin potilaan tahtoa tai toiveita
- potilaan tarpeeton fyysinen rajoittaminen
- potilas ei tule kuulluksi hoitopäätöksiä tehdessä
- yhteydenpidon rajoittaminen

Nämä vaihtoehdot eivät kuvaa nykytilaa tarpeeksi hyvin ja mahdollisia haittoja jää näin kirjaamatta järjestelmään.

PSYKIATRIAN TAHDONVASTAISET RAJOITEKOODIT

100 Tutkimus- tai hoitotoimenpide

110 Psykkisen sairauden hoito tahdosta riippumatta (mielenterveyslaki 22 b §) 110 a) lääkkeen anto 110 b) sähköhoito 110 c) muu tutkimus- tai hoitotoimenpide, mikä? (kuvailtava koodin lisäksi sanallisesti)

120 Ruumiillisen sairauden hoito, jota potilas vastustaa (mielenterveyslaki 22 c §) 120 a) lääkkeen anto 120 b) muu tutkimus- tai hoitotoimenpide, mikä? (kuvailtava koodin lisäksi sanallisesti)

200 Liikkumisvapauden rajoittaminen

300 Hoidollinen kiinnipitäminen

400 Eristäminen muista potilaista

500 Sitominen (leposide)

600 Omaisuuden haltuunotto

700 Potilaan omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen

800 Henkilöntarkastus ja -katsastus

810 henkilöntarkastus

820 henkilönkatsastus

900 Yhteydenpidon rajoittaminen

MITÄ HAITTOJA TAHDONVASTAISIIIN HOITOTOIMENPITEISIIN LIITTYY

Varpula Jaakko. (2023) Väitöskirja: Safety incidents in seclusion and restraint practices in psychiatric inpatient care

- Eristys ja sidonta: Itsetuhoisuus, kaatuminen, lääkityshaitat, karkaaminen, ei tunnistettu muutoksia voinnissa

Kerstin, X., Hirsch, S., Steinert, T. (2019) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus: Physical Harm and Death in the Context of Coercive Measures in Psychiatric Patients.

- Kuolema, sydänkohtaus, laskimotukset, erilaiset vammautumiset (haavat, painevauriot, mustelmat, kipu, aivotärähdys, murtumat, päävammat) kaatuminen, Sidonnassa haittaa voi ilmentyä jopa 25% potilaista.

Chieze, M., Hurst, M., Kaiser, S. & Sentissi, O. (2019) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus: Effects of Seclusion and Restraint in Adult Psychiatry.

- post-traumaattinen stressireaktio, negatiiviset tunteet, koettu rangaistuksena, laskimotukset, pitkittynyt hoito.

LUOKITTELUN KEHITTÄMINEN

- Haipron kehityspyynnöstä käytiin keskustelua HUSin Akuutin ja Neurokeskuksen kanssa. Siellä on sama tarve kuin Psykiatrialla.
- Varmistettu HUSin lääkitysturvallisuuskoordinaattori Lotta Schepeliltä ja hänen mukaansa sopii hyvin, että esityksessä oleva lääkkeenanto-alaluokka on osa tahdonvastaisia hoitotoimenpiteitä.
- Ei ole ristiriidassa tulevien eristysten ja sitomisten laatukriteereiden kanssa.
- Kansainvälisestä Fostren –verkostosta saatu kannustusta asian kehittämiseksi ja kommentteja. <https://fostren.eu/>
- Aihetta käsiteltiin HUS-Awanic yhteistyökokouksessa 14.9.2023. → Hyväksyttiin HUSin Haiproon rakennettavaksi.
- 21.9.2023 luokittelu hyväksyttiin kansalliseen käyttöön Haipro-ohjausryhmässä.

UUSI LUOKITTELU VUODEN 2024 ALUSTA

- Tulee kansallisesti kaikille Haiproa käyttäville yksiköille.
- Uusi pääluokka: **Tahdonvastaisiin hoitotoimenpiteisiin liittyvä**
 - Neljä alaluokkaa + luokka MUU:
 - Tahdonvastainen hoitotoimenpide poistetaan "väkivalta" pääotsikon alta
 - Luokittelussa voi merkitä haittoja tai puutteita toimenpiteiden laadussa

LÄÄKKEENANTO

ERISTYS

KIINNIPITO

SIDONTA

MUU

LÄÄKKEENANTO

- Kipu
- Mustelma, turvotus
- Haava, verenvuoto
- Tarpeeton lääkkeenanto
- Muu:

Esimerkkejä:

(myös infona Haiprossa)

- **Mielenterveyslain mukainen tahdosta riippumaton lääkehoito.**
- **Somaattisessa hoidossa aggressiivisen asiakkaan/potilaan tahdonvastainen rauhoittamiseen käytetty lääkitys.**
- **Ruumiillisen sairauden hoito, mitä asiakas/potilas vastustaa.**

ERISTYS

- Tarkkailua ei toteutettu
- Fyysisiin tarpeisiin ei vastattu
- Psyykkisiin tarpeisiin ei vastattu
- Heikentynyt psyykkinen vointi
- Rikkoutunut omaisuus
- Tarpeeton eristäminen
- Muu:

Esimerkkejä:
(myös infona Haiprossa)

- **Mielenterveyslain mukainen eristäminen muista asiakkaista/potilaista.**
- **Tahdonvastainen tartuntalainmukainen infektio-eristys.**

KIINNIPITO

- Kipu
- Mustelma, turvotus, hiertymä
- Haava, verenvuoto
- Ruhje, murtuma
- Heikentynyt psyykkinen vointi
- Rikkoutunut omaisuus
- Liiallinen voimankäyttö
- Tarpeeton kiinnipito
- Muu:

Esimerkkejä: (myös infona Haiprossa)

- **Hoidollinen kiinnipitäminen.**
- **Aggressiivisen asiakkaan/potilaan kiinnipito potilaan, henkilökunnan ja hoidon turvaamiseksi.**
- **Somaattisen hoidon turvaaminen kiinnipitämällä esimerkiksi toimenpiteen ajaksi.**

SIDONTA

- Kipu
- Mustelma, turvotus, hiertymä
- Haava, verenvuoto
- Ruhje, murtuma
- Painevaurio
- Laskimotukos
- Tarkkailua ei toteutettu
- Fyysisiin tarpeisiin ei vastattu
- Psyykkisiin tarpeisiin ei vastattu
- Heikentynyt psyykkinen vointi
- Rikkoutunut omaisuus
- Virheellinen lepositeiden käyttö
- Tarpeeton sidonta
- Muu:

Esimerkkejä:

(myös infona Haiprossa)

- **Mielenterveyslain mukainen sitominen (leposide)**
- **Muu psykiatrisessa hoidossa käytettävä asiakkaan/potilaan liikkumista rajoittava tuote/vaate.**
- **Somaattisessa hoidossa aggressiivisen asiakkaan/potilaan sitominen.**
- **Somaattisessa hoidossa sekavan asiakkaan/potilaan sitominen, jotta somaattinen hoito voidaan turvata.**

OMAVALVONTA

1.1.2024 astuu voimaan uusi laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta.

[Valvira.fi \(2023\)](https://valvira.fi): *"Omavalvonta on valvonnan ensisijaisin muoto. Omavalvonnalla varmistetaan, että toimintaa toteutetaan lainmukaisesti ja sopimuksia noudattaen. Omavalvonta on ennakkoivaa ja aktiivista toimintaa ja siihen kuuluu **riskitilanteiden tunnistaminen ja epäkohtiin puuttuminen**.
Palvelunjärjestäjän ja -tuottajan tekemän omavalvonnan lisäksi **jokaisella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöllä** on velvollisuus toimia turvallisesti työssään sekä **ilmoittaa havaitsemistaan riskeistä tai epäkohdista työnantajalleen**."*

- Uusi Haipro-luokittelu otetaan osaksi HUS Psykiatrian omavalvontaa ja kirjataan omavalvontasuunnitelmaan.

Kiitos

Tuomo Töhönen

Laatupäällikkö,

Sairaanhoitaja YAMK, VTM

+358401678791

tuomo.tohonen@hus.fi

LinkedIn